

Chữ Nôm

Tiếng nói của [người Việt](#) trước khoảng thế kỷ thứ 18 (năm 1700-1800) chính là tiếng Nôm. Nôm nói trại từ NAM. Tiếng Nôm là tiếng của người nước Nam. Tiếng Nôm có phát âm gần giống nhưng không giống y như [tiếng Việt](#) ngày nay. Tiếng Nôm có chữ viết gọi chữ Nôm.

Chữ Nôm và phát âm tiếng Nôm chính nó cũng biến chuyển qua nhiều thế kỷ. Cũng biến chuyển như tiếng Hán, hay bất cứ ngôn ngữ nào trên thế giới. Hiện nay các học giả Việt vẫn chưa xác nhận được chữ Nôm xuất hiện vào thời kỳ nào. Người ta chỉ biết chắc vài ba điểm quan trọng như sau:

- Chữ Nôm xuất hiện sau khi nước [Nam Việt](#) bị nhà [Hán](#) xâm chiếm và đô hộ. Có lẽ xuất hiện trong khoảng từ thế kỷ thứ 3 đến thứ 8. Giả thuyết chữ Nôm ra đời ở thế kỷ thứ 3 cho rằng chữ Nôm do thái thú [Sĩ Nhiếp](#) sáng chế ra khi được nhà [Hán](#) bổ nhiệm sang cai trị nước Nam (187-226). Giả thuyết chữ Nôm xuất hiện ở thế kỷ thứ 8 nối liền chữ Nôm với danh xưng [Bồ Cái Đại Vương](#) dành cho [Phùng Hưng](#) (năm 791).
- Trước khi chữ Nôm xuất hiện, dân nước Nam có lối chữ viết thường gọi ‘chữ nòng nọc’ – bao gồm những nét nguầy nguẩy giống hình con nòng nọc. Loại chữ này y như chữ [người Mường](#) còn giữ lại cho đến vài thế kỷ gần đây. Và có lẽ cùng gốc gác với thứ chữ viết của người [Thái Lan](#). Trong các nhóm ngôn ngữ từ thời cổ đại của tất cả các khối dân tộc cư ngụ ở nước [An Nam](#), nhóm ngôn ngữ [Việt Mường](#) là nhóm lớn nhất.
- Trong khi tiếng Nôm là tiếng nói của người nước Nam, số người biết đọc và biết viết chữ Nôm qua nhiều thế kỷ không bao giờ hơn quá 10 phần trăm của tổng dân số. Trong chốn quan trường, hành chánh và khoa bảng, [chữ Hán](#) qua cách phát âm gọi nôm na là [tiếng Hán Việt](#), mới là ngôn ngữ chính thức của cả nước Nam. Chữ Nôm qua nhiều thời đại lúc nào cũng mang địa vị của một phó thường dân. Không được *điển chế*. Không chiếm được vị trí của một cơ viện. Nên chữ Nôm bị thả lỏng, một từ mang nhiều cách viết. Ai muốn viết kiểu nào thì viết.

Chữ Nôm có ba đặc tính cơ bản.

1. Thứ nhất bởi ở vị trí phó thường dân, Nôm thường bị các nhà Nho, nhà quan khinh thị. *Nôm na là cha mách que* là câu nói tiêu biểu cho việc hạ cấp chữ Nôm đó. Cũng ở lý do này, rất nhiều nhà Nho sáng tác những bản thi văn chữ Nôm rất hay nhưng thường lại thích ẩn danh không để lộ tên thật. [Chinh Phụ Ngâm](#) không biết do [Đoàn Thị Điểm](#) hay [Phan Huy Ích](#) phiên dịch từ chữ Hán sang Nôm, là một trường hợp điển hình. Hoặc có giả thuyết cho rằng [Hồ Xuân Hương](#) có thể chỉ một bút danh do nhiều nhà Nho phái Nam thích sáng tác thơ tả chân nhưng không dám lộ diện bởi nó vừa nôm na vừa tục nên gán cho một nữ sĩ mang tên [Hồ Xuân Hương](#).
2. Thứ hai, chữ Nôm có rất nhiều từ mang tính đồng âm dị nghĩa. Thí dụ: *ngài* cùng một phát âm, nhưng mang rất nhiều nghĩa: nghĩa con tằm, nghĩa *ngài* để xưng hô người có chức phận. *Đàng* mang nghĩa hướng, vùng (đàng Trong đàng Ngoài), mang nghĩa đường (lên đàng, lên đường). Đá có nghĩa *đá bằng chân* và cũng mang nghĩa hòn đá. *Loi thoi* là từ rất cổ mang nghĩa *lẻ loi*, rất dễ nhầm với *lời thoi lách thếch*. Vải, phát âm cô của vôi (tuyệt vôi) trùng âm với *một vài bông hoa*.
3. Thứ ba, bởi không được triều đình nhìn nhận và hệ thống hoá, chữ Nôm mang đặc tính tai hại mạnh ai nấy viết. Một từ thông thường có ít lắm 3, 4 cách viết khác nhau và có thể biến đổi theo thời đại, nhất là sau khi chữ quốc ngữ bắt đầu được thịnh hành và thay thế dần dần chữ Nôm.

Bởi mang nhiều yếu điểm, và muôn phần phức tạp, chỉ trong vòng trên dưới 200 năm (từ khoảng 1651 đến 1850) chữ Nôm bị [chữ Quốc ngữ](#) hoàn toàn thay thế. Điểm cần nhấn mạnh, trong quá trình chữ Nôm thay thế bằng Quốc ngữ có rất nhiều từ phải biến đổi cách đọc. Có lẽ để giải quyết cảnh đồng âm dị nghĩa đầy dẫy trong tiếng Nôm. Và cũng trong quá trình thay thế đó, theo thiên ý, có rất nhiều điểm biến chuyển, ngành [ngôn ngữ học Việt Nam](#) hiện vẫn chưa giải đáp thỏa đáng. Sẽ trở lại vấn đề này ở phía dưới.

Một điểm khác cũng đáng để ý. Việc học hỏi chữ Nôm trong thế kỷ 20 vừa qua vẫn còn mang nặng tập tục *lão sư với đồ đệ* như xưa. Thầy dạy sao học trò học y như vậy. Việc truyền tụng chữ Nôm trong khung cảnh riêng tư đó, thường thiếu thốn kiểm chứng, và lý luận theo tinh thần khoa học Tây Phương. Nhiều sai lầm được truyền tụng từ đời này sang đời kia, và những sai lầm đó vẫn được tưởng rằng chứa đầy tính xác thực. Thí dụ,

vũ mang nghĩa *lông chim* phải được ký âm yữ mới đúng với cách viết, cách phát âm chữ Nôm, chữ Tàu. *Viết* trong Việt Nam chắc chắn đã được tiền nhân đọc Yiệt - mới phù hợp với cách phát âm người [Mường](#), người [Quảng Đông](#), [Bắc Kinh](#), [Nhật Bản](#), và cách viết của chữ Nôm.

Chữ Nôm thông thường được viết bằng cách vay mượn một từ thẳng từ chữ Hán hoặc phối hợp hai hoặc ba từ chữ Hán viết chụm với nhau. Thí dụ:

- Một Nôm mượn Một Hán:
 - Vườn mượn từ Viên (Hán), xuất phát từ Yuan của quan thoại
 - Mùa từ Vụ (Hán)
 - Chìm từ Zhâm (Hán, viết theo quốc ngữ: Trâm)
 - Chè từ Chà (Hán, theo quốc ngữ: Trà)
 - Tìm mượn từ chữ viết Tâm (Hán)
 - Đánh vay từ Đả
 - Việc vay từ Yịch
 - Bán (bán buôn) vay từ Bán (phân nửa)
 - Và vay từ Ba
 - Là viết tắt từ Hán tự ‘La’
- Một Nôm mượn hai Hán tự viết chụm với nhau:
 - Tháng = Nguyệt + Thượng (Nguyệt tiếng Hán chỉ tháng, trăng + Thượng (thặng) dùng để mượn âm / xin xem phía sau: Thượng ngày trước đọc Thặng hay Shang)
 - Bốn = Tứ + Bồn (Bản: gốc)
 - Voi = Khuyển + Uy (mượn âm) / tiếng Mường= Woi
 - Chó = Khuyển + Chú (âm quốc ngữ: Trú)
 - Trắng = Ba + Lãng (ngày trước đọc: Blăng)
 - Trái = Ba + Lại (ngày xưa: Blái)
 - Trăm (100) = Khẩu + Lâm (xưa: Klăm)
 - Trộn = Cự + Lộn (xưa đọc Klộn)
 - Năm (5) = Nam + Ngũ (5)
 - Năm (year) = Nam + Niên
 - Vua = Bó + Vương = Bó + Tư (ngày trước đọc: Bua)
 - Ngài (con ngài) = Trùng (chỉ loài côn trùng) + ½ Ngại
- Từ nào của chữ Nôm thường có ít lắm 3 lối viết khác nhau:
 - Nét = giả tá từ chữ Niết = Thỏ + Niết = Khẩu + Niết {ghi chú [5]}
 - Nang = Âm Hán của NaN = Hoả + Nan
 - Nở = Thảo + Nữ = Khẩu + Thảo + Nữ
 - Đây = giả tá âm Đài = Thủy + Đài = Sung + Đài = Thủ + Đài = Mãn + Đài
 - Đạn = mượn âm của Đạn = Doanh + Đạn

nguồn [Nguyễn Nguyễn](http://www.viendu.com/) (<http://www.viendu.com/>)

xem [Hội Bảo Toàn Di Sản Nôm](http://www.nomfoundation.org/vindex.html) (<http://www.nomfoundation.org/vindex.html>)